

Mottagare

Hälso- och sjukvårdsnämnden

Laboratorieverksamheten på Visby lasarett

Förslag till beslut

- Hälso- och sjukvårdsnämnden beslutar att ta emot informationen.
- Hälso- och sjukvårdsnämnden beslutar att ge förvaltningen i uppdrag att initiera ett fördjupat samarbete med extern samarbetspartner.

Sammanfattning

Laboratoriemedicinskt Centrum Gotland (LMCG) förser hälso- och sjukvården med analyser och tjänster som underlag för diagnostik, behandling och förebyggande vård för invånarna i regionen.

På hälso- och sjukvårdsnämndens sammanträde 2021-04-15 (HSN § 69) fick förvaltningen i uppdrag att:

- Ta fram en nulägesbeskrivning av laboratorieverksamheten på Visby lasarett som innefattar produktion, kapacitet, kvalitet, kompetenser, driftskostnader, samt investeringsbehov.
- Ta fram en framtida hållbar laboratorieverksamhet, med hänsyn taget till både ordinarie verksamhet och ett beredskapsperspektiv.
- Jämföra produktionskostnader med andra laboratorier med hänsyn till Gotlands särskilda förutsättningar.
- Utifrån insikter ge förslag på strategi framåt för att säkra en långsiktigt ändamålsenlig verksamhet.
- Återkomma till nämnden med tidplan för genomförandet av uppdraget.

Med stöd av externa konsulter samt interna analyser har förvaltningen svarat på uppdraget. Det som framkommer av analyserna är till stor del redan kända förutsättningar och utmaningar.

En välfungerande laboratorieverksamhet fysiskt på ön är en förutsättning för att klara sjukvårdens akutuppdrag och många verksamheter på sjukhuset är beroende av att den upprätthålls dygnet runt. Den nationella bristen på biomedicinska analytiker och det faktum att det är en investeringstung verksamhet gör det sårbart utifrån ö-läget och det är av stor vikt att LMCG är en attraktiv arbetsplats för nuvarande och framtida medarbetare.

Det har inte gått att hitta laboratorier som är direkt jämförbara med LMCG med syftet att avgöra produktionskostnader med mera. Skalnackdelar med mera talar för en kostnadsnivå som är hög i förhållande till uppdragets storlek. Inga anmärkningsvärda kostnadsavvikelser har identifierats, men besparingspotential finns om manuellt arbete kan reduceras.

Förvaltningens bedömning är att ett fördjupat samarbete behöver utvecklas med extern samarbetspartner, i första hand Karolinska Universitetssjukhuset, i syfte att minska sårbarheten, säkra tillgänglighet och kvalitet, samt säkerställa en god arbetsmiljö.

Ärendebeskrivning

Laboratoriemedicinskt Centrum Gotland (LMCG) förser hälso- och sjukvården med analyser och tjänster som underlag för diagnostik, behandling och förebyggande vård för invånarna i regionen. För att en patient ska få rätt diagnos och behandling är det viktigt att arbetet i laboratorier utförs på rätt sätt. Valfungerande och effektiva processer inom laboratoriemedicin bidrar till att optimera vården.

På hälso- och sjukvårdsnämndens sammanträde 2021-04-15 fick förvaltningen i uppdrag att:

- Ta fram en nulägesbeskrivning av laboratorieverksamheten på Visby lasarett som innefattar produktion, kapacitet, kvalitet, kompetenser, driftskostnader, samt investeringsbehov.
- Ta fram en framtida hållbar laboratorieverksamhet, med hänsyn taget till både ordinarie verksamhet och ett beredskapsperspektiv.
- Jämföra produktionskostnader med andra laboratorier med hänsyn till Gotlands särskilda förutsättningar.
- Utifrån insikter ge förslag på strategi framåt för att säkra en långsiktigt ändamålsenlig verksamhet.
- Återkomma till nämnden med tidplan för genomförandet av uppdraget.

Med stöd av externa konsulter samt interna analyser har förvaltningen svarat på uppdraget.

Nulägesbeskrivning

LMCG tillhör somatisk specialistvård inom Visby lasarett och ingår i verksamheten Service och diagnostik som även omfattar planeringsenhet vård (PEV), medicin-teknisk avdelning (MTA), sterilcentralen, vårdadministrativ service samt medicinska sekreterare.

LMCG ansvarar för provtagningsverksamhet, kemilabb (klinisk kemi), mikrolabb (mikrobiologi) transfusionsmedicin, fyslabb och vattenlabb. Laboratoriet är ackrediterat av SWEDAC enligt standard ISO/IEC 17025. Sjukhuset och de fyra regiondrivna vårdcentralerna skickar sina prover till

LMCG. Analyser som inte utförs inom regionen skickas framförallt till Karolinska Universitetslaboratoriet. De två privata vårdcentralerna kan själva välja leverantörer av analyser och använder LMCG för akutprover men köper i övrigt de flesta proverna från annan leverantör.

LMCG är framförallt bemannat med biomedicinska analytiker (BMA). Ett flertal tjänster är vakanta på grund av svårigheter att hitta rätt kompetens. Tjänstställda pensionerade biomedicinska analytiker samt vid behov inhyrd personal är en förutsättning för att klara den dagliga driften. På sjukhuset finns medicinskt ledningsansvariga läkare samt konsulter från Karolinska som är rådgivande till verksamhetschefen.

Region Gotland har ett samarbetsavtal med Region Stockholm. Till detta har LMCG ett partnerskapsavtal med Karolinska Universitetslaboratoriet vad beträffar konsult-tjänster inom de olika laboratoriemedicinska specialiteterna. Dessa konsulter är enbart rådgivande och har inga beslutsbefogenheter.

De externa analyserna poängterar ett redan känt faktum att LMCG:s labbdatasystem och utrustning till viss del är föråldrade eller inte kompatibla med de system som samarbetspartnern Karolinska använder. Detta medför i flera fall manuell hantering vilket är resurskrävande. Sannolikt motsvarar de manuella rutinerna för LMCG 2-3 heltidstjänster vilket ger en årlig kostnad på 1-2 miljoner kronor. Dessa resurser skulle kunna bidra till en minskad sårbarhet, användas för utveckling av verksamheten och för att minska antalet inhyrd personal.

En analys av nuvarande situation visar att Region Gotland har behov av investeringar i uppdaterad och nyare maskinpark, något som medför stora kostnader och personella resurser för bland annat utbildning och implementering. Ett flertal investeringar i ny utrustning pågår eller är genomförda, men implementeringen av labbdatasystemet har varit mycket resurskrävande.

Förvaltningen har ett långtgående samarbete med Region Stockholms centrala upphandlingsfunktion gällande upphandlingar av medicinsk teknik. Däremot är det Karolinska universitetssjukhusets laboratorium som genomför upphandlingarna av just laboratoriesystem/utrustning varför förvaltningen inte haft möjlighet att på samma sätt göra upphandlingar till denna verksamhet tillsammans med Region Stockholm. Enstaka försök har gjorts att få ansluta till Karolinskas upphandling av utrustning till verksamheten, men vid dessa försök har inte Karolinska varit intresserade av att ha med Region Gotland i upphandlingen.

Då verksamheten på Gotland har ett nära samarbete med verksamheten på Karolinska så skulle mycket underlättas av att ha samma utrustning/system. För att detta ska säkerställas behöver verksamheterna genomföra samordnade upphandlingar, i övrigt går det inte att rikta upphandlingar till att ”ha samma utrustning som Karolinska”. För att samordnade upphandlingar ska kunna genomföras behöver båda parter vara överens om att så ska ske. Karolinskas behov är oftast relativt annorlunda än Gotlands behov av en utrustning, inte

minst volymmässigt. Samarbetet med Karolinska gällande upphandlingar av utrustning/system behöver utvecklas.

Produktionsmässigt genomförs flest analyser på kemlabb som också är den största verksamheten. De ackrediterade analyserna utgör cirka 90 procent av alla analyser. Mikrolabb utför odlingar och PCR-analyser. PCR-analyserna innefattar klamydia, influensa/RS och coronavirus. Klamydia har ej analyserats sedan slutet av 2018 på grund av brist på analysutrustning, alternativt att utrustningen varit upptagen med att utföra tester för coronavirus. Därtill finns transfusionsmedicin, fyslabb och vattenlabb. Fyslabb ligger verksamhetsmässigt närmare medicinkliniken och har lite med övrig verksamhet på LMCG att göra och en eventuell flytt diskuteras. Vattenlaboratoriets verksamhet har väldigt lite med sjukvård att göra, men är det enda som finns på ön. Vattenlaboratoriet har inte kunnat uppdatera sitt datasystem på grund av personalbrist, vilket medfört merarbete för personalen då många manuella rutiner lever kvar. Den största kunden är teknikförvaltningen och därtill en del privata kunder. Provmottagningen har öppet två dagar i veckan.

Ekonomi

En del av uppdraget var att se till produktionskostnader och effektivitet i relation till andra laboratorier. I det arbete som genomförts har det inte gått att hitta andra laboratorier som har liknande förutsättningar, ö-läge och storlek/upptagningsområde och som därmed är jämförbart med syftet att avgöra och bedöma LMCG:s effektivitet, produktivitet och kostnadsnivå.

Det går att konstatera att LMCG måste ha en akut dygnet-runt-verksamhet som skulle kunna hantera större volymer än vad som görs idag. Vidare behövs en maskinpark som även den skulle kunna hantera större volymer. Båda dessa faktorer driver upp kostnadsnivån vilket talar för att det är en relativt hög kostnadsnivå i förhållande till större laboratorier med stordriftsfördelar.

Sammantaget är bedömningen att det finns flertalet faktorer som innebär skalnackdelar som även påverkar kostnadsnivån negativt, men det finns besparingspotential om manuella rutiner kan avvecklas.

De privata vårdcentralerna väljer inte att använda LMCG för alla prover vilket i sin tur är en konsekvens av högre priser i förhållande till andra laboratorier.

Analys av olika driftsformer

En analys av olika driftsformer har gjorts, där utredning av för- och nackdelar har genomförts av två typer av drift; samverkan med extern aktör eller extern leverantör som till fullo hanterar och sköter driften av laboratorieverksamheten i regionens lokaler. Samverkan med extern aktör är den nuvarande driftsformen.

Fördelar med att driva verksamheten i fördjupad samverkan med en annan aktör är att det kan ge en ökad kapacitet; vid samarbete med en extern aktör kan laboratoriet öka sin kapacitet och förbättra sin förmåga att hantera höga arbetsbelastningar och specialiserade tester. Inom ramen för befintligt

samarbete, har man inte kunnat dra nytta av dessa fördelar fullt ut. Samverkan är särskilt fördelaktigt för mindre labb, såsom LMCG, eftersom genom att samarbeta med en extern aktör kan laboratoriet ha tillgång till delad kompetens och specialiserad kunskap som annars kan vara svårt att få tillgång till. Det ger en större flexibilitet samt det kan ge tillgång till den senaste teknologin. Nackdelar med samverkan med en annan aktör, både den befintliga (Karolinska) eller någon annan är vårt behov av transporter. Laborativ verksamheten är del av akutuppdraget som krävs för att bedriva den sjukvård vi har på ön, men vissa analyser kan som idag skickas.

Ytterligare nackdelar med samverkan är, ökad komplexitet p.g.a. fler parter som behöver samordnas, samt kulturella skillnader. Det som skulle behövas är en part som även kan stödja med personalresurser vid akuta behov.

Den andra formen för drift som analyserats är en helt extern aktör. Fördelarna med det skulle vara kostnadseffektivitet, man kan dra nytta av stordriftsfördelar, kompetens och expertis, en extern aktör kan ha högre kompetens än vad som finns inom regionen, man kan säkra tillgänglighet och kapacitet, samt att en extern aktör kan ha större möjligheter till innovativa lösningar. Nackdelarna som lyfts fram handlar återigen om transporter som kan medföra risker, men även risker med upphandling och förlust av kontroll. Det finns även risker i att överlåta en mycket central och kritisk funktion till en extern aktör. För vissa delar skulle det inte vara något problem att ha en helt extern leverantör, så som de privata vårdcentralerna har, men man ska ha i åtanke att då släpps kontrollen till extern leverantör för väldigt kritiska funktioner och kompetensen i den egna verksamheten förloras. Om extern leverantör slutar med verksamheten skulle den vara komplicerad att återta i egen regi utan säkerhet att någon annan skulle vilja ta över.

Bedömningen som görs är att fördelarna med samverkan med en extern aktör uppväger nackdelarna och att fortsätta samverkan med rådande samverkansaktör, Karolinska, i motsats till att starta samverkan med en ny aktör har i sin tur sina fördelar. Karolinskas laborativ verksamhet innehar en hög standard och teknik som tyvärr idag är inte är fullt kompatibel med LMCG, men ett utökat samarbete behöver utforskas.

Omvärldsanalys

En omvärldsanalys av laborativ verksamheter med liknande strukturella förutsättningar har genomförts. De strukturella förutsättningarna man har utgått ifrån är bland annat geografi och storlek på verksamhet.

Storleksmässigt är verksamheten ungefär som den på Norrtälje sjukhus men med en väsentlig skillnad att Norrtälje lätt kan transportera prover till något av de stora Stockholmsjukhusen. Där finns inte samma krav på analysassortiment samt en transfusionsmedicin som klarar av det akuta behovet.

I omvärldsanalysen lyfts olika öar fram, för att visa hur det ser ut på andra ställen både nationellt och internationellt. Öland som strukturellt är relativt lika har ett laboratorium beläget på ett sjukhus på södra Öland. Labbet drivs av Region Kalmar. Det är det enda stället i Sverige som på något sätt liknar

Gotland. Dock finns det i Ölands fall en fast förbindelse med fastlandet samt fler sjukhus i regionen.

Vid en internationell utblick lyfts också ett antal öar fram. Åland har liknande förutsättningar som Gotland, men är en självstyrande region inom Finland, med självständigt hälso- och sjukvårdssystem. Sjukvården på Åland är delvis finansierad av den finska staten och laboratorieverksamheten kan samarbeta med laboratorier på fastlandet i vissa fall.

I Storbritannien finns två andra öar som liknar Gotland utifrån sitt geografiska läge; Orkneyöarna i Skottland samt Isle of Wight i England. Orkneyöarna har ett integrerat hälso- och sjukvårdssystem med Skottland. Det innebär att den statliga laboratorieverksamheten som ingår i hälso- och sjukvården på Orkneyöarna är organiserad som en del av det nationella sjukvårdssystemet i Skottland. De kan samarbeta med andra laboratorier i Skottland vid behov för att säkerställa att patienterna på Orkneyöarna har tillgång till bästa möjliga vård och behandling. I princip samma sak gäller för Isle of Wight.

Slutsatser av omvärldsanalysen är att de internationella orterna med liknande strukturella förutsättningar som Gotland får riktat statligt stöd, något som Gotland inte får. Detta innebär att dessa objekt inte har samma ekonomiska utmaningar som Region Gotland utifrån att de ska hantera en laboratorieverksamhet, dess personal och utrustning. Ålands laboratorieverksamhet drivs som en egen enhet i en självstyrande hälso- och sjukvård men är delvis finansierad av finska staten. Öland som strukturellt liknande plats i Sverige innehar inte samma utmaningar som Region Gotland då de inte har samma nivå av hälso- och sjukvård och laboratorieverksamhet på ön.

Beredskap och civilförsvaret

En riskanalys har gjorts utifrån höjd beredskap och kris varvid ett antal riskscenarion har tagits fram och processer har identifierats som påverkas av riskscenariona. Bedömning är att vidare analysarbete, bedömningar, prioriteringar och framtagande av handlingsplaner behöver göras för att möta kraven på beredskap. Vid framtagande av processer som påverkas av riskscenarion har det framkommit att LMCG och Region Gotlands hälso- och sjukvård ännu inte har en fastställd bedömning av vård som inte kan anstå, det är dock ett planeringsarbete som pågår.

LMCG behöver också förbereda sig för att kunna hantera en ökad belastning. Vid höjd beredskap eller krig kan efterfrågan på laboratorietester och diagnostik öka avsevärt. Ett fördjupat samarbete behöver utvecklas med samarbetspartner ur ett beredskapsperspektiv.

Det civila försvaret kan ha en mycket stor påverkan på LMCGs verksamhet och det behöver säkerställas att det finns handlingsplaner, processbeskrivningar och prioriteringsordningar vid inträffande av situation som innebär att civilförsvaret aktiveras på Gotland.

Förslag på strategi framåt

Förslaget är att LMCG fortsätter drivas i egen regi med samverkan med en extern aktör, förslagsvis en fortsättning med Karolinska då relationen är upparbetad sedan lång tid tillbaka. Förslaget är vidare att Region Gotland fördjupar samverkan genom att ha ett tydligare avtal som omfattar samordning av upphandlingar i syfte att övertid använda samma system och utrustning. Det underlättar samarbete och hantering.

Ett fördjupat samarbete borde även kunna omfatta stöd med personella resurser i akuta lägen. I och med rådande rekryteringsutmaningar som LMCG har, samt den nationella bristen på laboratorieteknisk personal är det fördelaktigt att samverka med en extern aktör som kan inneha den kompetens som LMCG har svårt att rekrytera.

Det är också viktigt att vid samverkan med annan aktör fastställa kvalitetsstandarder och protokoll för laborietester och analyser för de båda aktörerna för att säkerställa att de arbetar i enlighet med varandra. Även samordning och kommunikation bör fastställas när samverkan ska ske med annan aktör.

Erfarenheter från pandemin visar på behovet av att säkra transporter. Under pandemin upplevde LMCG svårigheter i transport av prover till Karolinska då de reguljära transporterna inte gick i enlighet med planering.

Bedömning

En välfungerande laborieverksamhet fysiskt på ön är en grundläggande förutsättning för att klara sjukvårdens akutuppdrag och många verksamheter på sjukhuset är beroende av att den upprätthålls dygnet runt.

Förvaltningens bedömning är att ett fördjupat samarbete behöver utvecklas med extern samarbetspartner, i första hand Karolinska Universitetssjukhuset, i syfte att minska sårbarheten, säkra tillgänglighet och kvalitet, samt säkerställa en god arbetsmiljö. Det är av stor vikt att LMCG är en attraktiv arbetsplats för nuvarande och framtida medarbetare.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse hälsa- och sjukvårdsförvaltningen daterad 2023-06-14

Hälsa- och sjukvårdsförvaltningen

Marie Loob
Hälsa- och sjukvårdsdirektör